

san 1980

san kònòntònnan — nimòrò 98
awirili kalo — san 1980
bp:24 - bamakò (mali)
telefòn : 22104 — ccp : 0155
dòròmè 4
kibarudilalaw kuntigi : amadu ganyi kantè

kibaru

a bè bò kalo o kalo, faso ka kibarudiso ka yamaruya kònò

bololalyets
degedege ton
sitane p.8

P 6
P 4

san 1980, mari
si kalo, o kèra
makan misiriba
alimamiba yèrè
ka diinè n'a
ka teriya taa-
ma ye mali kò-
nò.

makan alimami
ba tògò ye ko:
sheki mohamèdi
abudala subayè
li.

shèki abideli
azizi ibun sa-
heli n'o ye ma-
dinè alimami
ye, o de fòlò
nana bamakò, ka-
na a jumamisi-
riba dayèlè
san 1976 zulu-
ye kalo tile
30, jumamisiri-
ba min jòra ba
makò ni makan
nyèmögòw ka dè
mè ye.

makan misiriba alimamiba

shèki mohamèdi abudala subayèli ka diinè taama mali kono

makan alimamiba, shèki
mohamèdi abudala subayè
li ye tile 15 taama da-
minè mali kònò, san 1980
marisi kalo tile 12 don
n'e kèra a na don yèrè
ye bamakò.

a ka diinè ani teriya
taama in kanuna peresi-
dan musa tarawele yèrè
de fè, walasa ka alisi-
lamèya dolo kéròta mali
kònò. a sera mali mara
kelen kelen bée kubedaw
la.

e siratigè la, bée y'a
don k'a ka taama in di-
yara malidenw ye, fe k'a
dama tèmèn, bawo, ale de
ye mohamèdi diinè nyèmò
gò fòlò ye dinyè bée
kònò.

"cilss" ye mun ye?

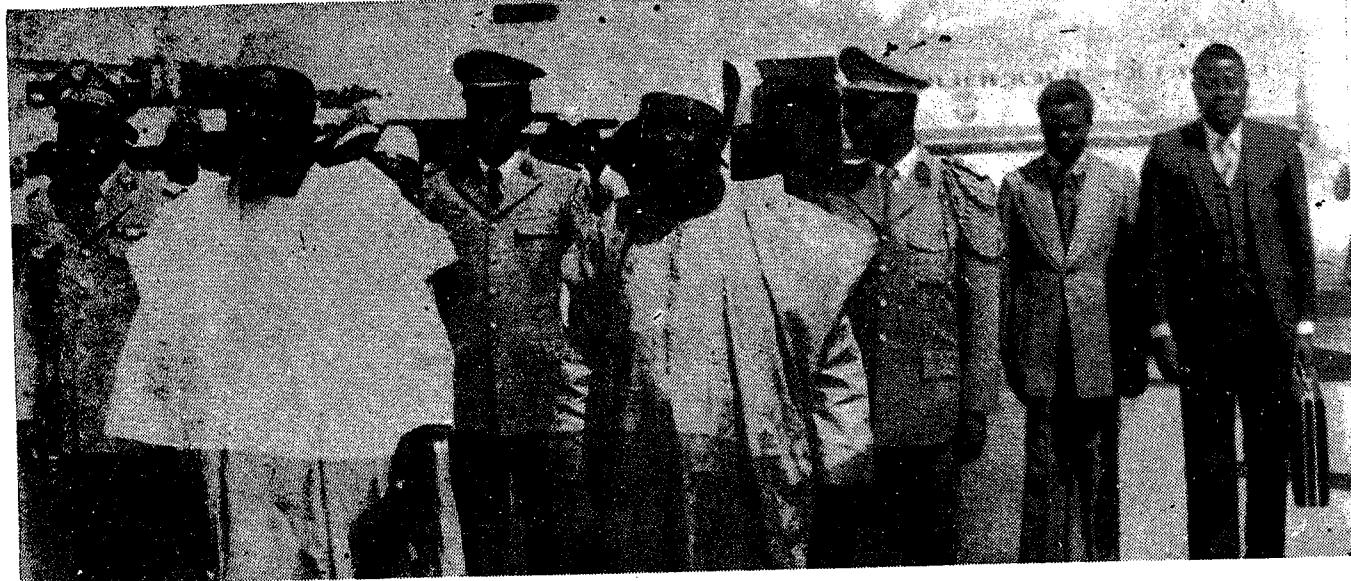
aa balemw, nin gèlèyaba kofolénw, ni sahelijamanaw dénnéen de n'u ye, olu de de bangera kosèbè san 1973 san min n'a gèlèya ma doge nyogé si la. walasa ka gèlèyaba ninw kèle, sahelijamanaw ye nyogón kafo "cilss" jèkulu kónó ka labèn kè. o siratigè la, tón dò sigira sen kan, n'u ke a ma sahelijamanaw. o tón in nyèsinnen dinyè bée ladaníali de ma. jè ka fè yoró do ni dèmèdonbagaw ni dèmèsorobagaw bée nyogón kumbèn a kónó ka fèerèw sigi sen kan.

dakari ténsigi sen fè, baarakèjèkulu dò sigira; o jèkulu in labanna ka tila belefawaw ye, belefawaw minw faamuyalen de kosèbè min baaradaw la: sanji ka sènèfèn labalolenw, ji bilasirali ka sènèfèn labde, baganmara, jègémón, hada madenw, sanji ke ni kungeda ko ani baarakè cogo masin mafèn w na. jèkulu wèrè sigira min ye baaraw kunkun n'u nyènyèn tómé, walasa ka sèbènba dò labèn min tégo ye ko "labènni ani kèlekèfèerè ka nyèsin ja ma sahelijamanaw".

delari miliyén 3.600 la, minw ka kam ka den fèerè da fè, delari miliyén 1.600 de sera ka fara nyogón kan san tèmènanen in desanburu kale la.

o la, a bë se ka fè jamana kuntigiw ni "cilss" nyènabé yéréba ka baara nafa yera. o de hukumu kelen kónó jamana kuntigiw ka ténsigi nyémogé ka kan k'a ka baara kè.

wagadugu ténsigi ye yamaruya di ke fèerè kuluba fòld in ka kè "cilss" ka baara kologirin ye san saba nataw kónó, ka d'a nafa kan.

dinyè bée nyogón dèmè hakili kósón, n'o hakili yérè de ye tón ninw sigili sabati "cilss" ani sahelijamanaw sera k'u fanga fara nyogón kan, kabini ja daminèna, ka nyètaa fèerè sigi sen kan, fèerè min nyèsinnen do sahelijamanaw ka yérèta sabatili ma baloko sira kan.

saheliterijèkulu sónnen a kónókow ma, otawa ténsigi sen fè san 1977, sèbèn in kéra sinsibere ye ka sordadaw ni nyètaa labèn san duuru kónó (san 1978 san 1983) ani sanjan nataw kónó.

nin labènni de kósón, fèrè 612 tigèra n'a bë fè olu ma ke fèerè kulu fòld.

nyogónye kérènkérènnénw bë kè ni baarada kelen kelen bée kan, nyogónye minw sen fè fèerèw bë jira dèmè bagaw la walasa u k'u nganiya jira.

badama dukure
kibarudilala-bamakó
(mali).

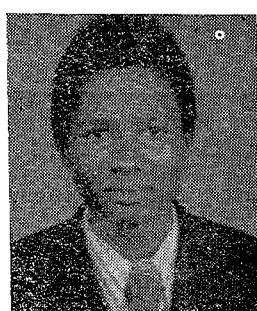
kibaru kanubagaw kuma yòrò

ncifinna ye dugu ye min filè e ye fana ni bélèkò cè siraba da la; a ni fana cè ye kilomètèrè 17 bonyéenke ye. a dugu in na bamanankan kalan taara nyè; a ye nafa den dugu mègèw kun denmisèn kalan yèrè bè kè yen bamanankan na kaban.

a san fila ye nin ye ncifinna kèra sènèkèla tén ye, min bè ncifinna-kaw ka sérô sabati, tén min n'a fè cègo surun ye "a.v". k'a ta feburu-ye kalo tile 16 la ka taa bila a tile 18 na, e tun ye ncifinna "a v" ka kèri feere ye. a baara bée kèra dugu denmisènw yèrè de fè; "cmdt" kèri lajèla kelen pewu de tun b'a la. "b a r a" n'e ye afiriki bire ye min nyèsinnen bè nyini-ni ma kalan siratigèla, e mègè minw taara u lajè, elu sawara baara kè cègo fè.

nin bée de b'a jira ke bamanankan kalan bè se k'an mage bée nyè. a balikukan ye "cmdt" ka doni finyèya : a ye dé fara dugu ka nafa sérô sira kan, bawo, a kèri feere in sen fè, kile kelen e kelen sòngè la, tama fila ni taanga bè segin dugu tén ka kèsukéne.

ncifinnakaw ye nyè sérô a baara la kesèbè : baba kulubali ta ye pèsèli ye ; abèli ni sekú kulubali bè kile hakèw kafé ; nci tegela bè e

mamadou lamine
hayidara

kile hakè sèbèn; a wari bè bén min ma, waa fila fila biye la, waa kelen kelen biye la, kèmè fila fila biye la, kèmè kèmè biye la, mugan mugan qanap ma e bè sèbèn. bée ta sòngè bè sèbèn i té-

gè nyè ma. mègè téw bè mèbili fa kèri la. ni kèri sera "cmdt" la fana, a bè pèsè uzini na, k'a wari sara u ye; u bennaa a tila e cege la, fili t'a la. n'o kèra, u yèrè bè nègè ni fura sòngè juruw lajè ka t'e sara.

nyinan ncifinna ye ki-le 82.647 feere kèri la. u jdyérè ma kè e da-ma ye; u ye nyè fana feere fase jiginèba ma.

mamadou lamine
hayidara
lakélikaramègè
ncifinna (fana)

yèrèdon

jidòn o, sodòn o, yèrèdon de nyögòn tè.
kuma köröma, tinyè köröba.

ne na n'tanin fô o la.

yèrèdon ka di, yèrèdon nyögòn tè.

-ni mègè min y'a yèrè dòn, i b'i kuma cogo dòn, kamalenkörö sen b'a don, a bè bô, a bolo b'a don,

a bè bô nka n'a da y'a don, a tè bô.

-ni mègè min y'a yèrè dòn, i b'i sigiyörö dòn, cèköröbaw ko "n'i y'a mèn u ma nto n'sigiyörö la, im'i sigi i sigiyörö de la"

poyi! yèrèdon ka di, yèrèdon nyögòn tè

-ni mègè min yèrè dòn, i b'i kewalew latômô.

kumakèlaw ko bolokolon sangà nyögòn tè fèntigi ye, feerèbagatô ka jama ye k'a to yen. bamanaw ko :

"ni nkoloni ko ale b'a kun da mankalahin ta da cogo la ni binyèkala ko m'a tinyè, kunsigintanya n'a tinyè"

poyi! yèrèdon ka di, yèrèdon nyögòn tè kumatigiw ko "mègè golo tè kènè min fa, n'i ko i b'a]

sama ka se yen, n'a ma fara, bubagaw na yèlèn a la.

faatan kana faama kuma fô, mègè kana mègè koniya.

jòn bée n'i lakununkan do,

don bée n'a dugujè kónò kasikan do.

poyi! yèrèdon ka di, yèrèdon nyögòn tè.

den k'a bangebaga dòn

kalanden k'a karamègè dòn

mègè si kana nyinè i jujòn kô

poyi! jidòn, sodòn, yèrèdon de ka di

cèkörö sangare

lakélikaramègè

baginda.

balikukalan tiga ni suman

san tèmènenw ka baara

san 1976 la, balikukalan bolofara sigira tiga ni suman sènè baarada la. o sigi kun kèra, yaasa sènèkèlaw k'a dòn ko balikukalan jò yòrò ka bon kosèbè sènè yiriwali la.

o san kelen na, kiimèliba kèra, yaasa k'a dòn, balikukalan selen bè yòrò jònjòn min na, tiga ni suman

sènè baarada kònò. o kiimèli ye kunnafoñi caman di balikukalan baarakèlaw ma, ani sènèkèlaw yèrè ma.

kabini o kèra, san o san, n'a'y'a kòlòsi, hakilina kura kelen wali filala bè don balikukalan na. an b'aw

hakili jigin salon ta la, n'o kèra tiga san wari kòsegin ye. dugu o dugu, n'o de y'a yèrè dilan k'o baara kè a ka balikukalandenw fè, olu bèe y'o war kòsegin èòrò.

nyinan ta ye : balikukalan musakaw tali duguw fè, yèrè yiriwali siraw kan.

nyinan hakilina kuraw

nyinan san 1980, hakilina kura fila de nyininan bè tiga ni suman sènè baarada duguw fè.

hakilina fòlò

fòlò ye kalanso kòròw k'u yèrè ka kalan musakaw ta.

mun nà? kalanso cayara, musakaw bugunna, wa dugu kelen kelen bée ka kan ka kalan. o tè nyè, fo kòròlenw k'u ka kalan musakaw ta.

mun na? an miiri la, olu ye faamuyali kè, u ye kalan nafaw ye. a bènnen tè tugun kalan ka dabila yen. mògò kalannen hakè min bè o duguw kònò, olu bè se ka dugu mògò tòw bée kalan, a kèra kalanso kònò, a kèra ga kòrò, a kèra gèlè kàn, a kèra yòrò o yòrò ye. mògò kalannen kelen kelen fana bè se ka mògò kelen walima mògò fila kalan a ka du kònò, i n'a fò, a dògòkè walima a terikè. an miiri la, kalan dusu ka kan ka don o dugu mògòw bée la.

an miiri la fana, musaka caman kèra o duguw ye. a bènnen don, u fana ka dò kè sisán, yaasa gòfèrènaman bée se k'i nyèsin dugu kuraw ma, k'olu fana dege dege san fila wali san saba kònò.

o tuma na, nyinan hakili kura fòlò ye kalan musakaw tali ye dugu mògòw fè.

hakilina filanan

hakilina filanan ye min ye, o ye dugu mògòw ka kan k'u labèn cogo jumèn, yaasa ka se ka musakaw ta ? an bée se k'a fò ko hakilina kura filanan bée yèrè dilan kàn, i n'a fò, dugu caman bée yen, olu ye u yèrè dilan ka tiga san kè, ka dògòtòròya kalan kè, ka wuturunèriya kalan kè,

k'u ka gurupeman kow nyènabò, k'u ka cikè minèn juruw nyènabò, k'u ka wolo sèbèn kow ni saya sèbèn kow bée nyènabò.

o tuma na, kalanso kòròw bée dugu o dugu la, n'o ka kan k'a ka kalan musakaw ta, an b'a fè, o duguw ka jèkulu sigi, min b'i nyèsin dugu ka yèrè dilan ma, walima yèrè yiriwali ma.

dògòtòròya kalan min kèra bananba salon, o kofòra kibaru nimòrò 88 la. foto in na, an nyè bée dògòtòrò mamadu jabi la, a bée ka banabagatò furakè cogo jira balikukalandenw la. o nyògòn kalan b'a to, yèrè dilan bée se ka k'e duguw kònò, ka nyèsin yèrè yiriwali ma

nin hak
sigira san

kiimèli
duguw bë
don batil
kun ye k

an bë d
robatònb
nin hakil
len keler
fòlò : d
a ka mus
yiriwali
filanan
kònò ani
robatònb
o tuma

sènè baarada kònò

nyèsigi kèra

nin hakilina kura fila in bée nyèsigira san tèmènenw baaraw kònò.

kiimèli fòlò bannèn, an y'a nyini duguw bée fè, u ka kamalen kuntigi don balikukalan jèkulu kònò. o tun kun ye ka barikaba don kalan na.

bari, kalan in bée kè dugu mògòw bée de ye, ani dugu mògòw bée de fè. nafa mana sòrò a la, dugu mògòw bée de bée bò a nun ma.

balikukalan donna tiga san na san 1977 la. o kè kùn tun ye dugu mògòw k'a dòn ko balikukalan in jò-yòrò ka bon kosèbè sènèkèlaw ka dinyèlatigè la. u k'a dòn fana k'u

mana kalan, u bée se k'u mago caman nyènabò u yèrè ye. o de kama, wolo sèbèn ko, saya sèbèn ko, dò-gòtòròya kalan, tiga san wari kòsegìn, nin bée donna balikukalan kònò san tèmènenw na, ka bi hakilina kura fila in de nyèsigi, n'olu ye kalan musakaw tali ye dugu fè, ani dugu yèrè yiriwali jèkulu.

kunnafonì kérènkérènw

an bée don min na i ko bi, mali forobatònbà, n'o ye udpm ye, o bée nin hakilina fila de nyini dugu kelen kelen bée fè :

fòlò : dugu bée ka dò kè i yèrè ye a ka musaka kow la ani a ka yèrè yiriwali kow la.

filanan : dugu bée k'o waleya bèn kònò ani tòn kelen kònò, n'o ye forobatònbà komite ye dugu kònò.

otuma na, an bée se k'a fò ko dugu .

o dugu, ni balikukalan ye sira sòrò yen kosèbè, olu bée se ka mali forobatònbà ka nin hakilina fila waleya nògòya la. barisa, a ka ca a la, o duguw kònò, bèn ni kelenya bée yen.

dugu dama dòw bée yen tiga ni suman sènè baarada kònò, minw ye caman kè nin hakilina fila in na. o dugu dòw filè :

- bafulabè sèrikili la : talari ani

jatawali.

- kita sèrikili la : namala, dafela, suransantumuntò, murugula, dalama, sangarebugu, bugaribaya ani bagita.

- kolokani sèrikili la : npela ani nyamabugu.

an b'a nyini dugu tòw fè, u k'u nyèsin nin hakilina kura fila in waleya! i ma. o de b'u ka nyètga sabati. yaya jara

duguba

su ma bò tile la,
tile ma bò su la,
bée bée girin,
bée ja wulilen don,
bée sòn jalen don,
maa si t'i hakili kan.
halí jaadi..
halí wuli.

duguba.
ci tè kè tun,
nènkun tè sègèn tun,
kila, kila, kila..
duguba.
taama t'a nyè,
boli t'a nyè,
sanko sigi.
ee, mun kèra sa ?
duguba.
bée kèra woro ye,
maa si tè kaman ye.
ee, mun kèra sa ?
duguba.
naafigiw cayara,

fanaw cayara,
nsonw cayara,
binkanni kèra laada ye,
nkalon kèra baara ye.
ee, mun kèra sa ?
duguba.

jahanama,
tasuma,
saw bèn yòrò,
dugaw kè yòrò,
banbaw kafo yòrò,
surukuw taa yòrò,
mago sa yòrò,
janfa yòrò,
tinyèni yòrò,
ani tòorò yòrò.
ee, mun kèra sa ?
duguba.

e cikèla wara,
e miiribaa,
n terikè nyuman,
n terimuso nyuman,
e b'o nyè ?
an tè fura b'o la ?
yòrò mènkòrò jakite
buguni

mariyamumadi sisoko:

lawale

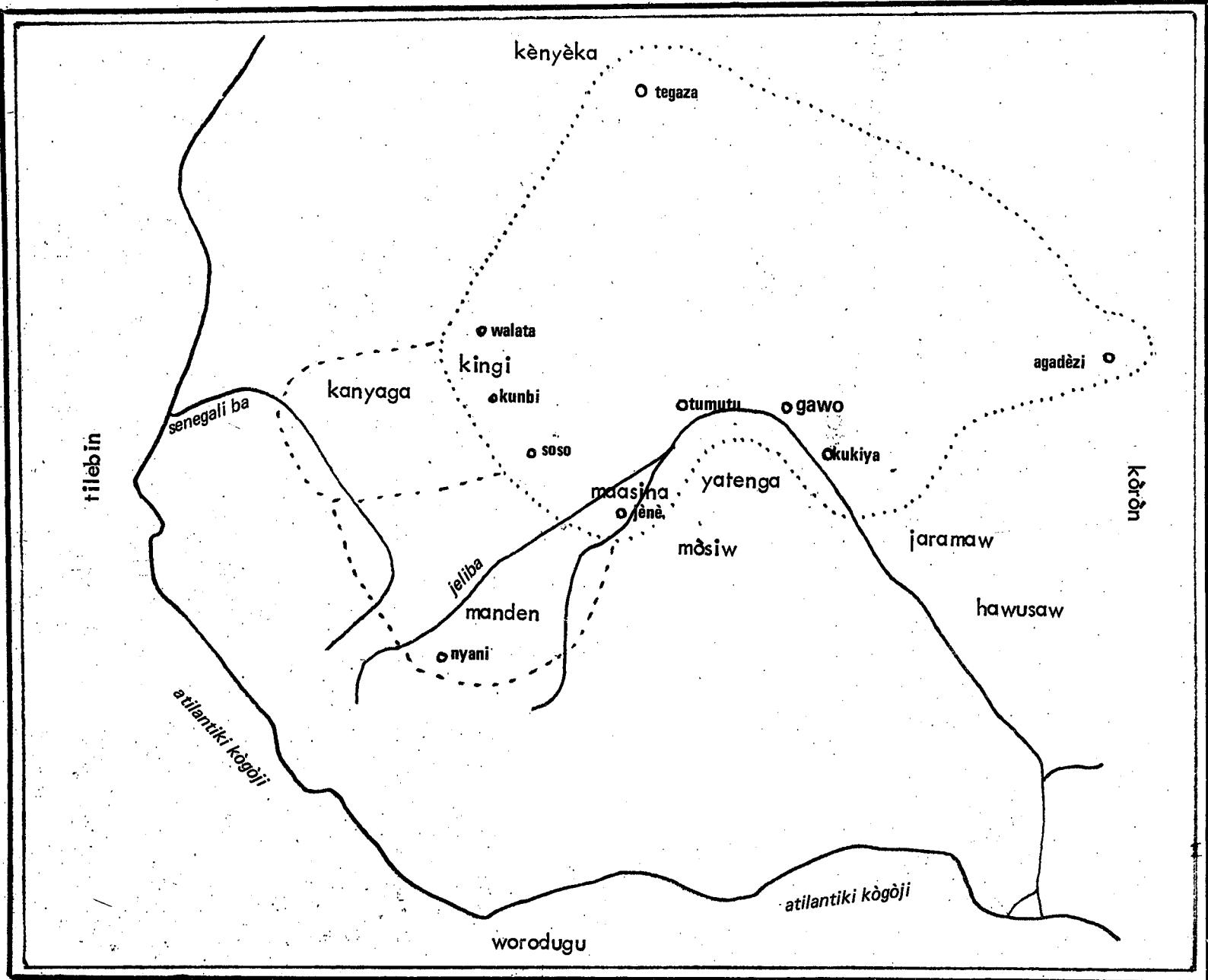
kòròbòrò jamana

an tun y'a fò ko **kanku musa** taalen **gawo**, a seginna ni gawo faama denkè fila ye (**ali** n'a dògònin). kanku musa sara ka fanga to **magan** de bolo. o dun ye **boholatigetòye**. ali n'a dògònin bolila san 1335 la k'u faso sègèrè. **ali** sigira fanga na **gawo**, **kòròbòròw** y'u yèrè ta ka bò **manden** mara kònò. ali n'a bònsònw ye san 150 de kè fanga na. nka, u bè min kofò kosèbè ali kow la, o ye **soni ali béri** ye.

kòròbòrò jamana bonya n'a fanga sò-
ròla **sòni ali béri** ka kèlew de la **jaramaw**,
surakaw, **fulaw**, **bozow** ni **bamananw**,
ali ye nin bèe mara. suraka bilenw tun
ye tumutu minè manden na, soni ali ye

tumutu bòsi **surakaw** la. soni ali ni **jènè-kaw** ye san 7 kè nyögòn na, a sera olu fana na. a yè **kaadòw** fana kèle, k'olu mara. soni ali béri sara san 1492 la.
ali tun ka farin kojugu. a denkè **soni**

bakari sigira fanga na a salen kò. nka, mògòw siranna, a denkè bakari kana kè a nyögòn ye. o de kosòn, u labanna ka soni bakari kèle, ka **muhamèdi ture** sigi fanga na, k'a-tògò da **asikiya**.

e

lawale

muhamèdi ture tun ye soni ali ka kèle kuntigi dò ye. ale de tun ye mògòw muruti, k'u fara a yèrè kan, ka taa **soni baki** kèle. o gènna ka bò fanga na u fè, ka muhamèdi ture sigi fanga na. mògòw ko a mà ko **asikiya**.

asikiya muhamèdi tun ye silamèba ye. à ye kalanso caman dayèlè **tumutu**. a teriw tun ye kalanbagaw de ye, wa, a ma mògò si wajibiya ka tuubi. silamèw

yèrè tun man ca ka boli sònnaw bò. san 1495 la, asikiya taara **makan**. a fana ka hiji kéra, i n'a fò, kanku musa ta. a ye sànu caman ni makan jamana kan. bonya min ka kan ni masakèw ye, **larabuw** y'o k'a ye. asikiya muhamèdi ye dugukolo san makan a ka hiji kélaw ye. asikiya nalen ka bò hiji la, a donna **manden** kònò k'o faama denw minè, ka taa n'u ye jònja na gawo (aw hakili b'a la ko masa musa fana segintò ka bò

makan, o ye kòròbòrò faama denw minè ka taa n'u ye jònja na nyani). asikiya ka fanga tun b'a ta **nyòrò** fo **hawusaw** bara, k'a ta **san** dugu kònò, fo **saheli**. asikiya y'o bée mara a ka fanga kònò. **wangara** sànu tun ye asikiya ta ye.

asikiya muhamèdi kèle cèkòròba ye, a fiyenna. a denkè **musa** y'a bò fanga na. musa kéra **asikiya musa** ye. asikiya muhamèdi yèrè sara san 1538 na.

bugòbali ni jènèba

jènèba nyè su bugòbali kan, a n'a dabari ka ban, a si ma kòròya ni si ye. o jò yòrò kelen na, a y'i kan bò a ka jònmoso ma. a ko :

- taa. dunankè min dalen bè jiri sun kòrò, i k'a fana ni fèn bée dò kème ye. i k'a fò ko ne ko a bisimila. a n'an bè kun. ko jiri kòrò dunan tè. a n'o yòrò ka jan, i n'a fò, sankolo ni dugukolo ka jan nyògon na cogo min.

jènèba ka kuma ma kun cè saba in fè. u girinna ka wuli, ka taa u sira fè.

u selen sow ma bugòbali kère fè, u ma. fèn fò a ye, a fana m'u nyinika. u y'u ka sow ta, k'u nyèsin u bò yòròw ma.

◦ ◦

u taalen kò fè, hali u kun ma tunun kosèbè, kèle bolo nana bin jènèba ka dugu kan, ka jènèba fa ka misiw, jònwa ani nafolo bée cè, ka taa n'a ye. kulo bòra, tabale gosira, kèle kèle cèw bòra, daga wulila, sonkalanma ma ye. - pangut

dugu jèlen, jènèba fà ka kèle kèle denw seginna n'u bolo lankolon ye. u y'a sòrò, minw ye nafolo ta, maga tè se ka kè u la. o kibaru sera jènèba fa ma. u y'u to o kunnasiri n'o kamagan na.

bugòbali y'a ka so labèn, ka yèlèn a bala, k'i nyèsin jènèba fa ma. a selen, a y'i kan to ko :

- n fa, cè fila di n ma, n fana ka taa a lajè, ni n sera ka ko kè.

o fòlen minkè bugòbali fè, bée y'i jan ka yèlè. u ko :

- nin ye kabako ye an fè yan bi. kèle kèle cè baa kelen ni kò dèsera fèn min na, e nyògòn denmisèn k'a fò k'i b'o kè.

o kuma ma taa bugòbali ji min sira fè. a y'i kan to u ma :

- cè baa kelen ni misi baa kelen taara sira min fè, mògò tè fili o ma.

a y'i kò don ka kèle bolo magèn. bugòbali tilenna ka taa, a sira ka taa. dugu jè da fè, a ye binkanni-kélaw ka kèle bolo ye fo yòrò jan. o y'a sòrò, a fana sègènna. a jiginna ka bò so bala. a y'a ka tama turu a senyan fan fè, ka tila, k'i da ka sunògò. tile bòlen, binkannikèla kelen kununna. a ko :

- a'ye wuli. nin ye kabako ye. tile bòra kòròn ni tilebin bée fè bi.

kelen kununna, a ko :

- tinyè.

kelen wèrè kununna, a ko :

- nkalon. cè dò de dalen bè jiri sun jukòrò.

kun min y'a to, u y'o fò, tama min turulen don bugòbali senyan fan fè, tile bòtòla ja binna o kan, o fana kéra, i n'a fò, tile wèrè don.

mankan cayalen, bugòbali kununna. a y'i labèn joona, ka yèlèn a ka so bala, ka tila, k'i nyèsin na-naw ma. a nañla, u bè kan k'a lajè. dòw b'a fò ko :

- nin tununnen na kè a ka mògòw ma.

dòw b'a fò ko :

- nin ye denmisèn ye, an man kan k'a faga.

dòw ko :

- hali n'an m'a faga, an b'a ka sa-nuw n'a ka kèle kèle minèn w minè a la.

◦ ◦

u tora nin cogo in de la, fo bugòbali sera u ma. bugòbali selen u ma tuma min, a y'i kan to u ma :

- a'kuntigi ye jònni ye ?
u ko :

- i bè mun fò an kuntigi ye ?
a ko :

- n fa ka ci kan bè n da k'a fò aye.
kuntigi y'i foosi ka bò, k'i kan to :

- ne filè nin ye. mun ci kan b'i da k'a fò n ye ?

n'i y'o cè ye, a disi da la siw bë kamalen kòrò siri, k'a ja nañi. a nyè bilennen don, i n'a fò, ni tile bëna bin: bugòbali k'a ma :

- n fa ko n ka na a ka misiw nò fè.
burema koyita
(a tò bë bò kibaru nataw kònò)

kibaru ka masala "u d p m" kan

kabini peresidan musa tarawele, "udpm" sekretèri zenerali ka kunna fonidi këra san 1980 marisi kalo tile 29, madina kura balontan yò rò nyènajèso kònò, lafiya jiginna bée kan.

kabini a ye lakòlidew an'u ka karamogò minèlenw bilali ko fò, bée nisòndiyara, bawo, mánkan tun cayara kòsèbè, fo lakòlidén kelen fagali bòra a ko la.

~~mankan in sitanè~~ ma dogo mögòsi kelen na mali kònò.nka, ala bari ka la, kow sigira nyògon kan, famuyali këra, jama na denw bée lafiyara.

sanni peresidan musa tarawele ka wele nyuman in ka kè, a foli jama cayara bamakò ani mali mara caman kònò. hali bi, o foli bë sen na "udpm" tòndenw fè, cèman fara musoman kan, baara-kèla fara denmisèn kan.

peresidan
musa tarawele "udpm"
sekretèri
zenerali a
n'a foli
jama kulu,
bamakò.

rever a